

Вадим ЗУБОВ

Ключові поняття: глобалізована соціальність, соціальний простір, крос-культурний пастиш.

Глобалізована соціальність – це взаємозумовленість процесів і результатів спільної й індивідуальної діяльності людей у всьому світі. Це наслідок установаження все більш розгалужених різноманітних контактів, взаємодій і взаємозалежностей соціальних суб'єктів.

УДК 316.32

ГЛОБАЛІЗОВАНА СОЦІАЛЬНІСТЬ

© В. Зубов, 2011

Вища школа формує ціннісні орієнтації особистості, визначає її світоглядний горизонт. Цей процес потребує уявлення картини сучасного світу, який поступово перетворюється на глобалізовану соціальність. У зв'язку з цим актуальним і своєчасним є філософська рефлексія цього феномена. Глобалізована соціальність характеризується певним онтологічним та аксіологічним підґрунтям. Засади вивчення цього конструкту було закладено в працях Ж. Аттал [1], У. Бека [2–3], І. Валлерстайна [4–5], Е. Гідденса [6], М. Кастельса [7], Дж. Стигліца [8], Ф. Фукуями [9–10], С. Хантінгтона [11] та ін. Але плінність соціального розвитку спонукає рухатися далі і подивитися на зазначену проблему з урахуванням реалій сьогодення. Мета даної статті – розкрити зміст філософського конструкту «глобалізована соціальність», окреслити підходи до визначення його субстанціональної основи.

Глобалізована соціальність – це понятійна конструкція, яка фіксує процес створення уніфікованої цивілізації, формування єдиного соціокультурного простору. Вона виникає в результаті встановлення все більш розгалужених різноманітних

контактів, взаємодій і взаємозалежностей соціальних суб'єктів, спочатку роз'єднаних між собою. Онтологічним підґрунтям глобалізованої соціальності виступає глобальна економіка та наднаціональне політичне регулювання міжнародними інституціями (ООН, «Велика вісімка – G-8», «Велика двадцятка – G-20», ТНК тощо), а аксіологічним – культура світових супердержав, в якій можна виокремити західну та східну складові.

Глобалізація лежить в основі формування в XXI ст. якісно нової соціальності, яка фіксує процес переформатування сучасного світу. Як масштабний процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації глобалізація формує новий мережевий соціальний простір. Основним наслідком цього є міграція капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів, світовий розподіл праці, а також кроскультурний пастиш. Пастиш – «вільний політ», «клаптикова ковдра», «усяка всячина», колаж, який складається з ідей та поглядів, протилежних у тім числі. В постмодерністській філософії цей термін використовують для передачі колажності, різноманітності, еkleктизму об'єкта. Техніка пастишу не визнає послідовності, логіки або симетрії. Використання постмодерністських принципів під час розгляду соціальних процесів підкреслює строкатість, різноманітність, еkleктичність сучасної соціальності, неможливість звести всі її визначення до одного домінуючого. Зростання масштабів міжкультурного пастишу обумовлено такими об'єктивними чинниками, як розгортання глобалізаційних процесів; укорінення засад інформаційного суспільства; комунікаційна революція, інтенсифікація діалогу культур; «зіткнення» або «альянс цивілізацій». Водночас розгортання глобалізаційних процесів зіштовхується з локальним опором і веде до виникнення глокалізації, сутністю якої є міра взаємопроникнення соціокультурного універсалізму та локального контексту. Атрибути глокалізації: локальність, глобальність, суперечливість,

варіативність, багаторівневість, а найбільш типовими її модусами, залежно від ступеня взаємопроникнення глобального та локального, є: максимальна відкритість і некритичність локальної культури до дії глобальних інститутів та інформаційних потоків; співіснування локальної культури та глобальних культурних форм без суттєвих проявів взаємовпливу та інтеграції; адаптація і трансформація глобальних процесів унаслідок потужної локальної реакції, що зумовлює виникнення гібридних форм; повне їх заперечення [12, 12].

Глобалізація соціальності – об'єктивний процес системного характеру, тобто він охоплює всі сфери життя суспільства, лежить в основі формування нового світового простору: світ стає більш пов'язаним і більш залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається як зростання спільних для держав світу проблем, так і розширення числа й типів суб'єктів, що інтегруються. Розуміння витоків глобалізованої соціальності може спиратися на те, що цей процес виступає одним з етапів розвитку ринкових відносин, капіталістичної організації суспільного життя. Цьому сприяє транснаціоналізація фінансових ринків, поширення дії демократичних інститутів та інформаційно-комунікаційних технологій. Слушним є й погляд пов'язувати формування глобалізованої соціальності з вестернізацією або, навпаки, з наступом східної культури, насамперед з американською та китайською економічною експансією. Приклад Євросоюзу та інших регіональних угруповань свідчить, що часи територіального суверенітету минули, інтеграційні процеси набирають силу і все більше спільнот формуються на основі більшого чи меншого наближення до світових лідерів або приналежності до провідних суб'єктів глобалізації.

Конфігурацію світу в XXI ст. визначають і *інтереси*, перш за все – економічні. Сучасна людина живе в умовах фінансової цивілізації, і її монетарний інтерес, врешті-решт, є пріоритетним. Економічна доцільність або економічні вимоги визначають появу нових об'єднань країн або революційні ситуації в

них. Щоб мати конкурентну перевагу і додаткові ресурси для посилення свого потенціалу, держави будують міжконтинентальні блоки, як, наприклад, БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай) або ШОС – Шанхайська Організація Співробітництва, що включає Росію, Китай, Казахстан, Таджикистан, Киргизстан та Узбекистан. Головними завданнями таких організацій є зміцнення стабільності та безпеки на своєму соціальному просторі, розвиток економічного співробітництва, енергетичного партнерства, наукової та культурної взаємодії, боротьба з тероризмом, сепаратизмом, екстремізмом, наркотрафіком. На перший погляд, у ШОС немає очевидних передумов для співпраці, але перетинаються інтереси, а цементуючим чинником виступає протистояння політиці США, чия активна економічна й політична експансія не відповідає інтересам цих країн. Не менш важливим є й питання стабільності, реорганізації міжнародної фінансової системи, яка надає особливі переваги Сполученим Штатам. І хоча ця система й не задовольняє багатьох, зміни в ній відбуватимуться повільно, адже Китай, Бразилія, Росія значну частину своїх фінансових активів зберігають саме в доларах у фінансових установах США. Навіть в умовах, коли в глобальній економіці відбувається переорієнтація і диверсифікація, а економічна могутність і вплив зміщуються в напрямку Азії, США збережуть найближчим часом своє місце в центрі глобалізованої соціальності.

Американські дослідники в якості субстанціональної основи сучасної глобалізованої соціальності виділяють релігійно-етнічну монаду. Найбільш чітко і обґрунтовано такий підхід сформулював Джоел Коткін (Joel Kotkin), професор Університету Чепмена (Chapman University), Каліфорнія [13]. Він вважає, що родоплеменні зв'язки – расові, етнічні та релігійні – стають важливішими за кордони, межі яких завжди визначаються політикою. На його думку, у XXI ст. в усьому світі відбувається відродження родоплеменних зв'язків, і це призводить до створення більш складних глобальних альянсів. Дж. Коткін указує на те, що там,

де колись кордони визначала дипломатія, сьогодні історія, расова та етнічна приналежність, а також культура ділять людство на нові угруповання, які динамічно розвиваються. Учений прогнозує, що ідеології «зеленого» руху, соціалістів, а також ринкового капіталізму можуть надихнути космополітичну еліту, проте для більшості населення така мотивація недостатня [13]. Дж. Коткін виділяє 19 груп, які формують сучасну конфігурацію світу: 1. *Нова Ганза* – Данія, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Норвегія, Швеція; 2. *Прикордонні країни* – Бельгія, Чехія, Естонія, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Велика Британія; 3. *Оливкові республіки* – Болгарія, Хорватія, Греція, Італія, Косово, Македонія, Чорногорія, Португалія, Словенія, Іспанія; 4. *Міста-держави* – Лондон, Париж, Сінгапур, Тель-Авів; 5. *Північноамериканський союз* – Канада, Сполучені Штати Америки; 6. *Країни лібералізму* – Чилі, Колумбія, Коста-Рика, Мексика, Перу; 7. *Боліваріанські республіки* – Аргентина, Болівія, Куба, Еквадор, Нікарагуа, Венесуела; 8. *Окремо розташовані країни* – Бразилія, Франція, Індія, Японія, Південна Корея, Швейцарія; 9. *Російська імперія* – Вірменія, Білорусь, Молдова, Росія, Україна; 10. *Дикий Схід* – Афганістан, Азербайджан, Казахстан, Киргизстан, Пакистан, Таджикистан; 11. *Іраністан* – Бахрейн, Сектор Газа, Іран, Ірак, Ліван, Сирія; 12. *Велика Аравія* – Єгипет, Йорданія, Кувейт, території Палестини, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Ємен; 13. *Нові Османи* – Туреччина, Туркменістан, Узбекистан; 14. *Південноафриканська імперія* – Ботсвана, Лесото, Намібія, Південна Африка, Свазіленд, Зімбабве; 15. *Країни Африки на південь від Сахари* – Ангола, Камерун, Центральнаафриканська Республіка, Конго, Ефіопія, Гана, Кенія, Ліверія, Малаві, Малі, Мозамбік, Нігерія, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Судан, Танзанія, Того, Уганда, Замбія; 16. *Пояс Магрибу* – Алжир, Лівія, Мавританія, Марокко, Туніс; 17. *Середнє царство* – Китай, Гонконг, Тайвань; 18. *Каучуковий пояс* – Камбоджа, Індонезія, Лаос, Малайзія, Філіппіни, Таїланд, В'єтнам;

19. *Країни, яким поталанило*, – Австралія, Нова Зеландія [13].

Слушною є думка вченого, що суб-станціональною основою глобалізованої соціальності є *криза* [14]. Вважається, що сучасна економіка будується на довірі і мистецтві створювати фінансову звітність для утвердження своєї позиції у складній мережі фінансових відносин. Проте довіра, підкріплена рейтингом фіктивних (надутих) «фінансових імперій», не є надійною опорою для реальної економіки. Логіка такого розвитку неминуче й створює кризу як вихід із ситуації, коли виникає реальна загроза отримання прибутку [14]. Тому в основі сучасної світової фінансово-економічної кризи лежить зменшення обсягу приросту попиту по відношенню до приросту капіталу, що і призвело до зменшення прибутку. А це – основа і «бог» економічної діяльності. Донедавна одним із способів вирішення системної економічної кризи був вивіз капіталу на ще не освоєні території. Цей спосіб неминуче викликав гостру конкуренцію не тільки за ринки збуту товарів, а й за ринки вивезення капіталу і завершився спочатку Першою, а потім і Другою світовими війнами. Подальше просування кожної країни шляхом науково-технічного розвитку вимагало і вимагає розширення ринків збуту своєї продукції, що штовхає країни до нових об'єднань і правил життєдіяльності. На сучасному етапі неможливість розширити ринки збуту виводить соціальних суб'єктів на шлях збільшення ефективності споживання кожного учасника доступних ринків. Цей план реалізувався і завдяки роздуванню «фінансових бульбашок», тобто різкому збільшенню частки фінансових активів у загальному їхньому обсязі. Через те частка прибутку корпорацій, отриманої за рахунок фінансового сектора, стала з кінця ХХ ст. різко зростати, що й призвело до суттєвої трансформації світової системи капіталізму, його переходу до фінансової економіки. Наслідками фінансової економіки стало існування протягом кількох десятиліть економіки (особливо американської) в умовах постійного завищеного попиту, який створив під себе

відповідну систему запитуваних споживачем благ – як матеріальних, так і послуг. Тому й стався «перекіс»: значна частина економіки існує тільки завдяки позаекономічному емісійному стимулюванню попиту. Це призвело до появи в передкризові роки в усьому світі безлічі нових банків, що існували за рахунок кредитів, яких не брали хіба що діти і пенсіонери. Виникла віртуальна економіка, віртуальні гроші, віртуальне підприємництво. У цьому сенсі криза дійсно зупиняє руйнівну дію попередньої організації соціального простору і лежить в основі переформатування світових економічних і політичних процесів та виникнення глобалізованої соціальності.

Для глобалізованої соціальності притаманне послаблення традиційної форми дисциплінарного, поліцейського контролю над особистістю і все більш поширене використання інформаційно-технологічного контролю. В комп'ютерні мережі вносяться паспортні – біометричні – дані людини, її соціальні зобов'язання, страхові поліси, кредитні та податкові історії, медичне досьє, освітні та майнові досягнення. Ці системи обліку та контролю регулюють переміщення людини, її трудову і соціальну активність. В подальшому системи інформаційного контролю за життєдіяльністю людини будуть вдосконалюватися і набувати все більш детального і прозорого характеру, в тім числі і завдяки соціальним мережам та добровільному виставленню себе й свого життя на публічний огляд та обговорення. Бурхливий розвиток засобів комунікації, динамізм соціального розвитку поступово ліквідують просторово-географічну й пізнавально-креативну замкнутість, ізоляцію «культурних регіонів». Сучасна людина живе не тільки в тривимірному природному просторі, але і в координатах соціально-інформаційного поля, яке створюють і підтримують безперервно виникаючі і циркулюючі потоки інформації. Інтенсифікація інформаційних процесів у глобалізованому просторі породила потребу формування інформаційної культури особистості як нової антропологічної риси людини в сучасному глобалізованому світі. Здійснюється обмін, проникнення,

дифузія, діалог культурних цінностей або ж їхня конфронтація. Інформаційна культура стає важливим чинником конкурентоздатності людини, підприємства, організації в сучасному агресивному світі.

Висновки. Глобалізована соціальність – це взаємозумовленість процесів і результатів спільної її індивідуальної діяльності людей у всьому світі. Це наслідок установаження все більш розгалужених різноманітних контактів, взаємодій і взаємозалежностей

соціальних суб'єктів. Глобалізована соціальність характеризується кроскультурним пастишем, її онтологічне підґрунтя – глобальна економіка та наднаціональне політичне регулювання, а аксіологічне – культура світових супердержав. Неоднорідність, «вузли» глокалізації, невизначеність у напрямках розвитку глобалізованої соціальності потребують дальшого вивчення цього феномена.

Література

1. **Аттали Ж.** На пороге нового тысячелетия / Ж. Аттали; Пер. с англ. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 136 с.
2. **Бек У.** Общество риска. На пути к другому модерну / У. Бек; [пер. с нем. В. Седельникова, Н. Федоровой]. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.
3. **Бек У.** Что такое глобализация? Ошибки глобализма — ответы на глобализацию / У. Бек; Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; [Послел. А. Филиппова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 301 с.
4. **Валлерстайн И.** Конец знакомого мира / И. Валлерстайн; Пер. с англ. под ред. Иноземцева В. И. — М.: Логос, 2003. — 368 с.
5. **Валлерстайн И.** Мировой системный анализ / И. Валлерстайн; [Электрон. ресурс]. — Режим доступа: <http://archipelag.ru/authors/wallerstein/?library=1084>.
6. **Гидденс Э.** Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс; Пер. с англ. — М.: Весь Мир, 2004. — 216 с.
7. **Кастельс М.** Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
8. **Стиглиц Дж.** Глобализация: тревожные тенденции / Дж. Стиглиц; Пер. с англ. — М.: Мысль, 2003. — 312 с.
9. **Фукуяма Ф.** Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма; Пер. с англ. М. Б. Левина. — М.: ООО «Издательство АСТ: ЗАО НПП «Ермак», 2004. — 588 с.
10. **Фукуяма Ф.** Доверие: [соц. добродетели и путь к процветанию] / Ф. Фукуяма; [пер. с англ. Д. Павловой, В. Кирущенко, М. Колопотина]. М.: АСТ, 2008. — 730 с.
11. **Хантингтон С.** Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон / Пер. с англ. — М.: Прогресс – Традиция, 2004. — 346 с.
12. **Хантингтон С.** Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; Пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. — 603, [5] с.
13. **Олійник О.М.** Глокалізація як соціокультурний феномен: Автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / О. М. Олійник. — Запоріжжя, 2010. — 16 с.
14. **Kotkin J.** The new world order // Newsweek (USA). 2010, September, 26, 2010.
15. **Кремень В., Ильин В.** Финансовый кризис — пролог нового мирового порядка? // День (Украина). — 2009. — № 105. — 23 июня.

Резюме

• У статті аналізуються сутність та атрибути глобалізованої соціальності, окреслюються підходи до визначення її субстанціональної основи. Обґрунтовується, що саме кроскультурний пастиш характеризує специфіку сучасного соціального простору.

• В статті аналізується сутність і атрибути глобалізованої соціальності, окреслюються підходи до визначення її субстанціональної основи. Обґрунтовується, що саме кроскультурний пастиш характеризує специфіку сучасного соціального простору.

• The article examines the nature and attributes of globalized sociality, defines approaches to determine its substantial base. It is substantiated that precisely the cross-cultural specificity pastiche characterizes modern social space.